

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА**

ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ

**ПСИХОЛОГІЧНИЙ
І ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИСКУРС:
НАУКОВІ ЗАПИСКИ ВЧЕНИХ**

**Київ
Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова
2020**

*Рекомендовано до друку
Вченою радою Інституту педагогіки і психології
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
(протокол № 8 від 22 травня 2020 року)*

За загальною редакцією – професора Т. О. ОЛЕФІРЕНКА

Редакційна колегія:

- В. І. Бондар* – академік НАПН України, доктор педагогічних наук, професор;
С. Д. Максименко – академік НАПН України, доктор психологічних наук, професор;
О. В. Бернацька – кандидат педагогічних наук, доцент;
І. М. Євченко – кандидат психологічних наук, доцент;
І. О. Лапченко – кандидат психологічних наук, доцент;
І. О. Луценко – доктор педагогічних наук, професор;
Л. Л. Макаренко – доктор педагогічних наук, професор;
М. М. Марусинець – доктор педагогічних (кандидат психологічних) наук, професор;
О. В. Матвієнко – доктор педагогічних наук, професор;
О. Я. Митник – доктор педагогічних наук, професор;
І. М. Овдієнко – кандидат психологічних наук, доцент
Т. О. Олефіренко – кандидат педагогічних наук, професор;
Ю. О. Приходько – доктор психологічних наук, професор;
Л. В. Савенкова – кандидат педагогічних наук, доцент;
М. С. Севастюк – кандидат педагогічних наук, доцент;
Г. В. Семеренко – кандидат філологічних наук, професор;
С. В. Страшко – кандидат біологічних наук, професор;
О. Л. Шевнюк – доктор педагогічних наук, професор;
І. М. Шапошнікова – кандидат педагогічних наук, професор;
Г. Г. Цветкова – доктор педагогічних наук, професор.

**А 43 ПСИХОЛОГІЧНИЙ І ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИСКУРС: НАУКОВІ ЗАПИСКИ
ВЧЕНИХ :** збірник матеріалів конференції / за заг. ред. проф.
Т. О. Олефіренка. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020.
– 344 с.

До збірника ввійшли матеріали учасників Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції “*Актуальні проблеми психології розвитку особистості*”, у яких науковці розглядають актуальні питання теорії, методології й практики психології розвитку особистості в умовах соціальних та інформаційних змін.

Матеріали збірника можуть бути використані науковцями, практиками, здобувачами вищої освіти в галузі психології, педагогіки та дотичних до них наук.

УДК 159.923: 316.612:37.015.311(06)

- © Автори статей, 2020
© Редакційна колегія, 2020
© Вид-во Національний педагогічний
університет імені М. П. Драгоманова, 2020

Використана література:

1. Балл Г. О. Сучасний гуманізм і освіта: Соціально-філософські та психолого-педагогічні аспекти. Рівне : “Ліста-М”, 2003. 128 с.
2. Грись А. М. Психолого-педагогічні умови ефективного використання світоглядних діалогів у процесі навчання : автореф. дис. ... канд. психол. н. Київ, 2004. 19 с.
3. Жохов А. Л. Мироззрение: становление, развитие, воспитание через образование и культуру : монография. Архангельск : ННОУ “Институт управления”; Ярославль : Ярославский филиал ИУ, 2007. 348 с.
4. Титов И. Г. Мироззрение в структуре сознания. *Мир психологии*. 2016. № 2. С. 114-122.
5. Тітов І. Г. Психологічні передумови становлення світогляду особистості в юнацькому віці. *Психологія і особистість*. 2018. № 1(13). С. 36-49.
6. Тітов І. Г. Співвідношення світогляду зі структурними компонентами особистості. *Психологія і суспільство*. 2019. № 1(75). С. 60-66.
7. Якиманская И. С. Принципы построения образовательных программ и личностное развитие учащихся. *Вопросы психологии*. 1999. № 3. С. 39-47.

УДК 378.011.3-051:373.2]:004

Товкач І. Є.

МАЙБУТНІМ ПЕДАГОГАМ ПРО ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЯКІСТЬ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Важливо вказати, що світовий процес переходу до інформаційного суспільства, а також економічні, політичні і соціальні зміни, що відбуваються в сучасній Україні, зумовлюють необхідність прискорення реформування системи освіти, яка має пристосовуватись і повинна забезпечувати сучасні запити суспільства. Інформаційне суспільство вимагає набуття здатності та вмінь самостійно здобувати і нестандартно використовувати знання, опановувати інформаційні технології їх пошуку, осмислення, поглиблення та застосування, які стають органічною потребою кожної людини. У зв'язку з цим з'явилися нові терміни : “цифрові технології”, “цифрова культура” як синонім цифрової грамотності “цифрова компетентність” та інші. Так “цифрові технології” (англ. Digital technology) – це такі технології, які мають опертя на уловленні сигналів дискретними смужками аналогових рівнів, а не у вигляді безперервного спектру. Цифрові технології в освіті це – електронні, мультимедійні посібники (підручники), інтерактивні комплекси, цифрові вимірювальні лабораторії та ін. – все це є сучасна освіта. Вітчизняні дослідники не обходять увагою вище зазначені феномени: Н. Морзе [4] пише про інформаційну культуру та її складові; О. Овчарук [1] розглядає цифрову грамотність як складову ІК-компетентності; В. Ребрина [1] визначає освітній феномен “цифрова грамотність” як вміння працювати з сучасною цифровою технікою і володіти сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями та виокремлює такі його складники: комп'ютерна грамотність, інформаційна грамотність (інформаційна культура), мультимедійна грамотність та грамотність комп'ютерної комунікації Л. Петухова, А. Бальоха [5].

В. Кудлай [2] та О. Радзівська [6] це поняття пов'язують передусім з проблемами інтернет-безпеки; Л. Гаврілова, Н. Воронова у своєму дослідженні вважають за доцільне вказати на підпорядкованість цифрової грамотності цифровій культурі як її складового компонента та відзначити його педагогічну зорієнтованість. Сучасне розуміння цифрової грамотності європейськими й американськими дослідниками обов'язково вміщує екологічне відношення до цифрових технологій як особливого середовища життя людини, що вимагає дотримання норм гігієни й відповідальності користувача. Отже, цифрова грамотність передбачає зануреність особистості (дитини, учня) до цифрового середовища, що підкріплюється знаннями й уміннями в галузі споживання, пошуку і оброблення, а також захисту інформації. Тому вже дошкільна освіта має орієнтуватись на діяльнісні, розвиваючі технології, які формують у дітей старшого дошкільного віку як майбутніх учнів НУШ уміння самостійно вчитися, оперувати і управляти інформацією, швидко приймати рішення, поступово пристосовуватись до потреб ринку праці (формувати основи життєвих компетентностей). До таких технологій відносяться цифрові технології [7]. В результаті можливість накопичувати і створювати величезні масштаби даних, стрімкий розвиток швидкісних засобів, мереж зв'язку, інструментів накопичення та зберігання даних, призвело до того, що єдиними обмеженнями стали не можливість збереження і передачі даних, а здатність обробки та аналізу величезних масивів даних. Таким чином, цифрові технології, зокрема мережі Інтернет, підвищують здатність взаємодії і обміну між фахівцями та батьками дітей та інших людей. Про створення сучасного освітнього середовища на основі широкого використання нових ІТ-технологій, нових мультимедійних засобів навчання, розроблення освітньої онлайн платформи з навчальними і методичними матеріалами для учнів, учителів, батьків і керівників навчальних закладів йдеться в проекті “Нова українська школа” (МОН України, 2016, Серпень, 17) [3]. Варто вказати, що до понятійного апарату цього документу, у відповідності до сучасних вимог, включено інформаційно-цифрову компетентність як одну із ключових, що мають стати наскрізними у змісті всіх навчальних предметів реформованої вітчизняної школи. Отже, процеси “цифровізації” освіти, залучення цифрових технологій до всіх освітніх ланок обговорюються на державному рівні. Так, розуміючи важливість розвитку цифрової компетентності педагогічних працівників (вихователів закладів дошкільної освіти, вчителів початкової школи, вчителів різних навчальних предметів основної та старшої школи, викладачів закладів професійно-технічної освіти, методистів, керівників закладів освіти різних типів), які навчають та виховують дітей XXI століття, робоча група за Наказом Міністерства освіти і науки № 38 від 15 січня 2019 року розробила опис цифрової компетентності [8]. Важливо вказати, що цифровізація освіти призводить до виникнення нових освітніх форм, серед яких: “цифрове навчання” (digital learning) як система навчання за допомогою інформаційних, електронних технологій (синонім електронного навчання, e-learning), що дозволяє забезпечувати викладання навчальних курсів, отримувати інформацію та спілкуватися викладачам і студентам між собою незалежно від часу та місця знаходження; “онлайн педагогіка” (online pedagogy), яка передбачає онлайн-навчання з викладачем (тьютором, фасилітатором); “гібридна педагогіка” (hybrid pedagogy) як синонім змішаного навчання (blended learning) – комбінування педагогічних теорій і технологій, що дозволяє поєднувати традиційне навчання в аудиторії з онлайн-навчанням; “критична цифрова педагогіка” (critical digital pedagogy), що передбачає

відкритість шляхів спілкування і співпраці, вихід за межі традиційних інститутів освіти. Науковцями засвідчено відгалуження самостійної педагогічної гілки – цифрової педагогіки (digital pedagogy) як науки про використання електронних елементів у навчальному процесі з метою посилення та зміни освітнянського досвіду, що призводить до переформатування навчання і викладання. Ідеться навіть про встановлення нової освітньої взаємодії, коли змінюється як алгоритм “набуття” знання, так і власне культура цього набуття й використання знань [1]. Вітчизняні вихователі та вчителі не завжди вміють використовувати те що, надало сучасне інформаційне суспільство. Не можна сказати, що вині в цьому тільки педагоги. Адже застарілі методики навчання, відсутність мотивації, стандартів цифрової компетентності, відповідної системи підвищення кваліфікації з питань цифровізації освіти для педагогічних працівників на різних рівнях освіти та для різних закладів освіти, а також низька доступність цифрових технологій для всіх учасників освітнього процесу, особливо у віддалених територіях України призвели до низького рівня цифрової компетентності освітян в усіх сегментах державної системи освіти. Зрозуміло, що необхідною складовою формування єдиного освітнього інформаційного простору, першим кроком до використання цифрових технологій у професійній діяльності педагога є наявність Інтернету. Адже сьогодні існує безліч інформаційних матеріалів на електронних носіях: електронні словники, довідники, енциклопедії, атласи, науково-популярні фільми тощо. Наявність у більшості бібліотек сучасного інформаційно-комунікаційного обладнання й доступу до Інтернет дає можливість педагогам та батькам разом з дітьми набувати навичок пошуку, збирання інформації, її аналізу й використання для набуття освіти, а вчителі мають можливість ефективно вести пошук потрібних їм матеріалів у світовому просторі. Педагогічні працівники мають розуміти, як цифрові технології можуть підтримувати комунікацію, партнерську взаємодію, творчість та інноваційність, усвідомлювати їх функціональні особливості, обмеження, наслідки та ризики використання; загальні принципи, механізми та логіку, що лежать в основі створення цифрових сервісів, які постійно розвиваються, а також знати основи функціонування та використання різних цифрових пристроїв, комп'ютерних програм та мереж. Саме тому постає питання неперервного підвищення рівня цифрової компетентності, сформованість якої дозволяє педагогу на високому професійному рівні використовувати технологічні інновації, що дають можливість переходу на якісно новий рівень керування і здійснення освітніх процесів з дітьми за умови створення сучасного освітнього середовища.

Використана література:

1. Гаврілова Л. Г., Воронова Н. С. Цифрова культура як феномен сучасного інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*. 2017, вип. 48. С. 21-34.
2. Кудлай В. О. (2015). Цифрова грамотність особистості в контексті розвитку інформаційного суспільства. *Вісник Маріупольського державного університету*. Серія: філософія, культурологія, соціологія. 10, 97-104.
3. МОН України. (2016). *Нова українська школа: концептуальні засади реформування загальної школи*. Отримано з <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/08/17/mon.pdf>.
4. Морзе Н. В. (2009). Інформаційна культура та її складові. *Українська педагогіка: освітній портал*. Отримано з <http://ukped.com/skarbnichka/627-.html>. Національний інститут

- стратегічних досліджень. (2014). Аналітична записка “Питання розвитку цифрової культури українського соціуму”. Отримано з <http://www.niss.gov.ua/articles/1631/>
5. Петухова Л., Бальоха А. (2016). Інформаційно-комунікаційне педагогічне середовище в контексті професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи. *Science and Education in New Dimension. Pedagogy and Psychology, IV(39), Vol. 79*, 60-64.
  6. Радзієвська О. Г. (2017). Інформаційна грамотність та цифрова нерівність: забезпечення дитини в сучасному інформаційному просторі. *Інформація і право, 1(20)*, 92-103. Отримано з <http://ippi.org.ua/radzi%D1%94vska-og-informatsiina-gramotnist-ta-tsifrova-nerivnist-ubezpechennya-ditini-v-suchasnomu-infor>.
  7. Джерело: http://rozumni.com/info/news/tsyvrovi_tekhnologiyi_v_osviti_tse_ne_trend_a_vymoga_chasu/.
  8. Джерело: https://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/63477/

УДК 37.015.31

Третяк Т. М., Латиш Н. М.

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ УЧНІВ ДО РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗАДАЧ

За сучасних умов зростає актуальність психологічної готовності особистості до вирішення творчих проблем, адже від цього залежить, строго кажучи, конкурентоздатність країни в цілому: зокрема, вирішення науково-технічних, соціальних, народногосподарських і т.п. завдань. У зв'язку з цим дуже важливим є організація навчально-виховної роботи, яка б забезпечувала підготовку учнів та молоді до вирішення нових задач у різних сферах творчої діяльності.

Мета статті – охарактеризувати критерії психологічної готовності особистості до розв'язування творчих задач.

Творчою діяльністю людини прийнято вважати таку діяльність, результат якої характеризується об'єктивною новизною і суспільно корисною значущістю. Процес творчої діяльності можна розглядати як процес розв'язування творчих задач.

Розглянемо, які прояви мисленнєвої діяльності особистості слід вважати критеріями її психологічної готовності до розв'язування творчих задач.

Рівень розвитку психологічної готовності особистості до розв'язування творчих задач може бути встановлений зокрема за рівнем творчості задач, доступних для розв'язування даною людиною: 1) робота над задачею полягає лише в матеріалізації задуму, розробленого іншими людьми; 2) здійснюється самостійна розробка задуму розв'язання задачі; 3) здійснюється самостійне формулювання умови задачі, розробляється задум її розв'язання і т.д.; 4) здійснюється самостійна постановка проблеми, формулюється умова задачі, розробляється задум її розв'язання і т.д.

Тобто вектор розвитку готовності особистості до розв'язування творчих задач спрямований від матеріалізації задуму, розробленого іншими людьми, до самостійної постановки проблеми.

Є актуальним також такий критерій готовності до розв'язування творчих задач як новизна продукту діяльності людини.